

Zbigniew Janczewski

"Nauczanie religii i szkolnictwo katolickie w konkordatach współczesnych", Krzysztof Warchałowski, Lublin 1998 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 44/1-2, 247-249

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skiego w XVIII w. (m. in. M. K. Szumlińskiego, M. Pruskiego, W. J. Żłoby, W. M. Teppera) oraz ich substytutów.

Podając w rozdz. IV (s. 141-202) zagadnienie treści i poziomu wykładów z prawa rzymskiego w Zamościu w porównaniu z nauczaniem tego przedmiotu w poprzednich okresach i osiągnięciami innych ośrodków sięgnęła Autorka do skryptu profesora Akademii ks. Wawrzyńca Żłoby pt. *Instt. D. Justin. Imperatoris liberi quattuor seu Jus Commune*. Ten napisany po łacinie osiemnastowieczny rękopis znajdujący się w Bibliotece Narodowej w Warszawie, nie był dotychczas poddany analizie przez romanistów czy też historyków prawa. Autorka kolejno omówiła systematykę skryptu, przedmiot wykładu oraz odniesienia do prawa polskiego. Dobrze skonstruowany jest rozdz. V (s. 203-263) poświęcony zbadaniu nauczania prawa rzymskiego pod kątem przyznawanych w akademii stopni naukowych. Autorka skupiła się wokół następujących zagadnień: podstawa uprawnień Akademii do nadawania stopnia doktora w zakresie prawa, procedura promocyjna, tezy z zakresu prawa rzymskiego jako podstawa egzaminu doktorskiego oraz druki okolicznościowe z okazji doktoratów obojga prawa. Na podobnie wysoką ocenę zasługuje rozdz. VI (s. 264-316), w którym ocena poziomu nadawanych w Zamościu doktoratów została dokonana na podstawie analizy rozprawy doktorskiej z zakresu rzymskiego prawa spadkowego profesora Akademii, ks. Walentego Macieja Teppera pt. *Dissertatio juridico-civilis de haereditatibus ab intestato deferuntur, conformiter ad jus civile Romanum cum nonnullis annotationibus juris Austriaci et Polonci* (Zamość 1779). Ta wydana drukiem w Zamościu pod koniec XVIII w. dysertacja nie doczekała się dotychczas należnego zainteresowania badaczy. Analiza treści pracy Teppera przeprowadzona przez M. Dyjakowską stanowi pewne novum w polskiej literaturze naukowej.

W sumie prezentowana praca dowodzi, że Autorka dobrze opanowała warsztat naukowy; badania zostały przeprowadzone kompetentnie i rzetelnie. Spostrzeżenia i wnioski zawarte w pracy są uzasadnione i przemyślane. Bez wątpienia lokuje to pracę w rzędzie znaczących osiągnięć naukowych w zakresie historii prawa.

ks. Antoni Dębiński

**KRZYSZTOF WARCHAŁOWSKI, NAUCZANIE RELIGII I SZKOLNICTWO
KATOLICKIE W KONKORDATACH WSPÓŁCZESNYCH,
TOWARZYSTWO NAUKOWE KUL, LUBLIN 1998, ss. 249.**

Przemiany, jakie nastąpiły w Polsce po 1989 roku, a szczególnie podpisanie nowego Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą w dniu 28 lipca 1993 r., sprawiły, że tematyka konkordatowa stała się szczególnie interesująca

i aktualna. Problematyka nauczania religii oraz szkolnictwo katolickie należą do tzw. spraw mieszanych, wchodzących w zakres kompetencji władzy kościelnej i państwowej. Stąd też są one przedmiotem regulacji prawnych zarówno jednostronnych, jak również wielostronnych i dwustronnych umów międzynarodowych, czyli konkordatów, zawieranych przez Stolicę Apostolską z poszczególnymi państwami. Problematykę tę przedstawia i analizuje omawiana książka ks. Krzysztofa Warchałowskiego.

Autor od kilku lat jest adiunktem na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Podzycja dzieli się na trzy części, w skład których wchodzi osiem rozdziałów. Zawiera również zakończenie i obszerną bibliografię, w całości liczy sobie 249 stron.

Część pierwsza nosząca tytuł: „Podstawy wychowania religijnego w ramach edukacji szkolnej”, rozpoczyna się rozdziałem przedstawiającym stanowisko Kościoła w sprawie wychowania religijnego w szkołach. Autor cytuje dokumenty Soboru Watykańskiego II, papieża Benedykta XV, Piusa XI i Jana Pawła II, a także Kartę Praw Rodziny ogłoszoną przez Stolicę Apostolską. Dalej ukazuje aktualnie obowiązujące przepisy Kodeksu Prawa Kanonicznego, regulujące interesujące nas kwestie.

Kolejny rozdział zajmuje się gwarancjami wychowania religijno-moralnego w umowach międzynarodowych. Rozpatrzone zostały tutaj najpierw umowy wielostronne, takie jak np. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r. i Amerykańska Konwencja Praw Człowieka z 1969 r., a następnie umowy konkordatowe.

Druga część omawianej książki nosi tytuł: „Nauczanie religii w szkołach publicznych w obowiązujących umowach konkordatowych”. Pierwszy z rozdziałów dotyczy nauczania religii w formie obligatoryjnej. Polega ona na tym, że religia jest zwyczajnym przedmiotem edukacji szkolnej, obowiązującym wszystkich uczniów, z wyjątkiem tych, których rodzice złożą wyraźne oświadczenie, że nie życzą sobie, aby ich dzieci uczyły się na naukę religii. Autor kolejno przedstawia konkordaty zawarte z Niemcami i ich poszczególnymi krajami związkowymi np. Bawarią, Dolną Saksonią, Sarą, a także Austrią, Portugalią, Dominikaną, Kolumbią i Peru.

Kolejny rozdział ukazuje nauczanie religii w szkołach publicznych w formie fakultatywnej, charakteryzującej się tym, iż pobieranie nauki religii przez uczniów uzależnione zostało od pozytywnego oświadczenia woli uczestniczenia w lekcjach, składanego przez rodziców lub samych uczniów, którzy osiągnęli już określony przez prawo wiek. Problem dotyczy Hiszpanii, Włoch, Malty, Chorwacji oraz naszego kraju.

Rozdział trzeci przedstawia gwarancje dotyczące nauczania religii, istniejące w Tunezji.

Trzecia część książki zajmuje się regulacjami prawnymi dotyczącymi szkół katolickich. Rozdział rozpoczynający tę partię materiału dotyczy przedszkoli, szkół

podstawowych i średnich. Ukazuje między innymi status szkół katolickich w poszczególnych państwach, dotacje państwowe i subwencje osobowe, wpływy władz państwowych i kościelnych na programy nauczania, wymagania stawiane przed nauczycielami. Kolejny z rozdziałów dotyczy szkół wyższych, a w szczególności uniwersytetów papieskich i katolickich, wydziałów teologicznych na uczelniach państwowych oraz uczelni przygotowujących nauczycieli religii.

Rozdział trzeci omawia regulacje prawne zawarte w konkordatach i innych umowach między Stolicą Apostolską a poszczególnymi państwami, dotyczące seminariów duchownych, zarówno wyższych jak i niższych.

Pozycja książkowa kończy się obszernym (może trochę nawet zbyt obszernym) zakończeniem, podsumowującym wszystkie przedstawione zagadnienia.

Praca oparta jest przede wszystkim na analizie materiału źródłowego, który stanowią obowiązujące konkordaty. Dla pełniejszego zobrazowania regulacji konkordatowych dotyczących nauczania religii w szkołach publicznych oraz szkolnictwa katolickiego, autor uwzględnił również jako źródła pomocnicze, dokumenty doktrynalne Kościoła i konwencje międzynarodowe. Użyto metody dogmatyczno – prawnej oraz prawo – porównawczej. Ponadto przy opracowywaniu poszczególnych zagadnień szeroko uwzględniono literaturę przedmiotu – krajową i zagraniczną. Na zakończenie warto dodać, iż książka jest pierwszym monograficznym opracowaniem tego typu.

ks. Zbigniew Janczewski

**JÓZEF KRUKOWSKI, KRZYSZTOF WARCHAŁOWSKI, POLSKIE PRAWO
WYZNANIOWE, RED. J. KRUKOWSKI, WARSZAWA,
WYDAWNICTWA PRAWNICZE PWN, ss. 312.**

Publikacja pod powyższym tytułem jest odpowiedzią na społeczne zapotrzebowanie na opracowanie całości współczesnego prawa wyznaniowego, które ukazywałoby w sposób odpowiednio usystematyzowany rezultaty długiego i skomplikowanego procesu normalizacji stosunków między państwem a Kościołem, jaka nastąpiła na podstawie nowej Konstytucji RP (1997) i konkordatu między Stolicą Apostolską i Polską (ratyfikowanego w 1998). Zapotrzebowanie na tego rodzaju opracowanie jest zrozumiałe w Kraju, w którym około 99% społeczeństwa deklaruje swą przynależność do kościołów i innych związków wyznaniowych, z czego ok. 94% – do Kościoła katolickiego, 5% – do innych kościołów i związków wyznaniowych, a tylko ok. 1% stanowią bezwyznaniowcy (ateiści, deiści, agnostycy).